

РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЇ І ТУРИЗМУ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ

Визначено рекреаційно-туристичний потенціал і конкурентні переваги Чернівецької області в залученні інвестицій у розвиток рекреації і туризму, встановлено основні елементи, що обумовлюють формування інвестиційної привабливості регіону та ризики як для інвесторів, так і для рекреаційних територій.

Ключові слова: рекреація, туризм, інвестиційна привабливість, регіон.

Важливим фактором впливу на соціально-економічний розвиток регіону є створення привабливого інвестиційного клімату та залучення інвестицій. Особливого значення набуває формування спеціального режиму інвестування, що підтверджує відомий український учений В. М. Василенко у своїй праці «Спеціальний режим інвестування як інструмент переходного періода» [1]. Такий підхід обумовлений тим, що інвестиції є одним із важливих джерел формування фінансово-кредитних ресурсів, напрямів стимулювання розвитку та усунення локальних диспропорцій [2, с. 167], а також важливим засобом використання потенційних можливостей регіону.

Інвестиційна привабливість регіону формується з багатьох чинників впливу, зокрема, політична й економічна стабільність, вигідне геополітичне та географічне розміщення регіону, розвинута транспортна інфраструктура, диверсифікована економіка, розвинутий малий і середній бізнес, високий потенціал сільськогосподарських земель і переробних підприємств, багаті природні ресурси, наявність унікальних рекреаційних ресурсів і визначних пам'яток історії, культури, архітектури, що забезпечують розвиток практично всіх видів туризму й оздоровлення, нормативно-правова та кадрова забезпеченість функціонування бізнесових структур та ін.

Одним із основних факторів інвестиційної привабливості, як уже зазначалось вище, є рекреація і туризм, особливо для тих регіонів, де рівень забезпеченості природними рекреаційними та іншими туристичними ресурсами набагато вищий ніж у цьому є потреба. До таких регіонів відносяться і Буковина.

Головною метою дослідження постають питання аналізу ресурсного забезпечення розвитку рекреації і туризму, визначення стратегічного рекреаційно-туристичного потенціалу Чернівецької області, виокремлення конкурентних переваг, встановлення основних елементів туристичного потенціалу та ризиків як для інвесторів, так і для конкретних територій, що в сукупності обумовлює формування інвестиційної привабливості регіону.

Оцінювання інвестиційної привабливості територій набуло досить значного поширення у світовій практиці. Так, у США регулярно публікуються індекси, що характеризують рейтинг штатів за різними критеріями і мають різну спрямованість: політичну, економічну, екологічну. Ряд відомих наукових центрів та інвестиційних компаній періодично публікують ранговий за ступенем інвестиційної привабливості перелік країн з метою орієнтації потенційних інвесторів.

Сьогодні значно зросла потреба в оцінюванні інвестиційної привабливості регіонів України, яке може здійснюватися, на думку Д. М. Стеценка, за такими узагальненими показниками: рівень загальноекономічного розвитку регіону; рівень розвитку інвестиційної інфраструктури регіону; демографічна характеристика регіону; рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону; рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків [3].

В Україні ініціатором створення системи інвестиційної привабливості регіонів була компанія «ОМЕТА-Інвест», яка під керівництвом І. О. Бланка розробила і провела відповідні дослідження. За цією системою, оцінка привабливості регіону здійснюється у формі

© В. Ф. Кифяк, 2013

ранжування за синтетичними (узагальненими) групами показників [4].

Дослідження інвестиційної привабливості регіону проводились великою кількістю зарубіжних і вітчизняних учених. Це, зокрема, Анджей Стасіак, І. О. Бланк, В. М. Василенко, А. Ф. Гойко, В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко, М. І. Мельник, А. С. Музиченко, Д. М. Стеченко та багато інших.

Оцінювання і прогнозування інвестиційної привабливості регіонів здійснюються у такій самій послідовності, що й дослідження інвестиційної привабливості підприємств. Однак показники оцінювання і чинники прогнозування тут дещо інші.

Невирішеною і надалі залишається проблема формування інвестиційної привабливості й оцінка туристичних регіонів, або територій, які розвиток рекреації і туризму визначають пріоритетними.

Інвестиційна привабливість туристичного регіону — це сукупність факторів, що визначають надходження інвестицій у туристичну галузь регіону, включаючи і людський капітал. Рекреація і туризм, як один з основних чинників формування інвестиційної привабливості регіону, визначається туристичним потенціалом та інвестиційним ризиком.

Проведені у Чернівецькій області дослідження засвідчують, що рекреаційно-туристичний інвестиційний потенціал — це потенційна можливість розвитку рекреації і туризму в регіоні та готовність регіону до надходжень інвестицій з відповідними гарантіями збереження капіталу та отримання прибутку інвесторами. Це, у першу чергу, рівень забезпеченості рекреаційно-туристичними ресурсами та регіональна ємність.

Так, у Чернівецькій області «забезпеченість природними рекреаційними ресурсами 1 км² території та 1 жителя відповідно в 1,4 та 1,8 рази вище, ніж по Україні» [5, с. 68–69].

Природні рекреаційні ресурси Буковини представлені лікувальними мінеральними водами, лікувальними грязями, кліматичними, ландшафтними, водними, лісовими ресурсами. Частка природно-рекреаційного потенціалу у сумарному природно-ресурсному потенціалі Чернівецької області складає 13,7 %, що значно вище відповідного показника по Україні (9,5 %) і поступається тільки Автономній Республіці Крим, Закарпатській, Київській, Івано-Франківській, Харківській та Львівській областям [6, с. 256] і це не включаючи частини

мінеральних, водних, лісових ресурсів, які потенційно можуть відігравати значну роль в організації рекреаційної діяльності. У структурі рекреаційних ресурсів області 79 % припадає на ресурси відпочинку й туризму і 21 % — на ресурси санаторно-курортного лікування [7, с. 103].

Окрім природних рекреаційних ресурсів, важливою компонентою туристичного потенціалу регіону є культурно-історична спадщина:

Чернівецька область — одна з небагатьох областей України, яка володіє архітектурно-містобудівною спадщиною, вельми різноманітною як в етнічному, так і у хронологічному, стилістичному й типологічному відношеннях. До найцінніших належать середньовічні фортеці, муровані та дерев'яні храми унікального «хатнього» типу, окремі будівлі та їх комплекси. В області взято на державний облік 631 пам'ятку історії, культури, архітектури і містобудування, з яких 112 занесено до переліку Державного реєстру національного культурного надбання [8]. А Резиденція митрополитів Буковини і Далмації (нині Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича) включена до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Важливе місце у структурі рекреаційно-туристичного потенціалу області займає загальна і спеціальна інфраструктура. Буковина має пряме транспортне сполучення з 15 країнами близького та далекого зарубіжжя. Сітка залізничних колій та автомобільних доріг з твердим покриттям складає 423 км і 2863 км відповідно. У місті Чернівцях функціонує міжнародний аеропорт.

Швидкими темпами розбудовується і рекреаційно-туристична інфраструктура. Тільки в останні роки в області введено в дію низку спортивно-туристичних баз і оздоровчих центрів. Це в першу чергу гірсько-лижний комплекс «Мигово» в селі Мигово Вижницького району, спортивно-оздоровчий комплекс «Лижний парк «Горбово» в селі Горбово Герцаївського району, туристичні центри на горі Цецино в Чернівцях та на перевалі Німчич в Путильському районі. Завдяки співпраці інвесторів і владних структур Сторожинецького району відкриті також база відпочинку «Аква плюс» та перша черга готельно-ресторанного комплексу «Колиба. Друзі мої». У місті Чернівцях появилася сучасні готелі «Георг Палац», «Графська садиба», «Кайзер», «Бульвар», «Кнаус», сітка готелів «Магнат» та інші. Цілеспрямовано розбудовується й інфраструктура Дністровського водосховища. Це будівництво яхт-клубу, ту-

ристично-оздоровчих комплексів в урочищі Дубово (село Непоротово), урочище Вишневе (село Ломачинці) Сокирянського району та ін. Станом на 1 січня 2013 р., за даними управління інфраструктури та туризму Чернівецької ОДА, в області зареєстровано 118 туристичних підприємств та підприємств, з них 33 туроператори.

За результатами опитування 255 учасників інвестиційного форуму, проведеного новоствореним інвестиційним фондом «Буковина», окрім природних, культурно-історичних умов та інфраструктурного забезпечення, туристичний потенціал краю визначають наступні конкурентні переваги:

1. Зручне та вигідне географічно-транспортне положення. Область розташована на Південному Заході України у трьох кліматичних зонах з помірно континентальним кліматом, має кордони з Румунією (226,4 км) та Республікою Молдова (178 км). Оскільки для України, Буковина є воротами до країн Південно-Східної Європи — через регіон проходять важливі автомобільні та залізничні шляхи як державного, так і міжнародного значення.

2. Національно-етнографічна особливість регіону, яка проявляється в своєрідній етнографічній культурі. Крім української, тут збереглась російська, румунська, польська, молдовська, вірменська, австрійська культури, що забезпечує певні переваги при встановленні економічних і культурних відносин з відповідними країнами.

3. Відносно сприятлива екологічна ситуація, оскільки Чернівецька область характеризується незначною забрудненістю внаслідок Чорнобильської катастрофи та діяльності промислових підприємств. Регіон має порівняно низький рівень індустріалізації території, що може сприяти розширенню потенційних можливостей розвитку рекреаційно-туристичної сфери.

4. Невелика площа території, що дає змогу влаштовувати туристичні поїздки в межах 2–3 діб із врахуванням виїзду в сусідні області, які, до речі, багаті на місця культового паломництва та пам'ятки природи.

Аналіз конкурентних переваг щодо залучення інвестицій у туристичну галузь Чернівецької області сприяв встановленню основних елементів туристичного потенціалу, серед яких:

рівень ресурсного забезпечення (природні рекреаційні ресурси, культурно-історична спадщина, релігійно-культові об'єкти тощо);

інфраструктурний рівень (геополітичне та географічне розташування регіону, розвиток за-

гальної інфраструктури — забезпеченість дорогами, вокзалами, аеропортами, комунікаціями, контрольно-пропускними пунктами тощо);

виробничий рівень — діяльність туроператорів і турагентів, будинків відпочинку та туристичних баз, санаторно-курортних об'єктів, анімаційних і ресторанних закладів;

інноваційний рівень розвитку регіону (рівень інформатизації, рівень розвитку науки тощо);

інституційний рівень — здатність регіону виконувати рекреаційно-туристичні функції. Ступінь розвитку інституціонального середовища;

фінансовий рівень — стійкість фінансової системи, збалансованість бюджетів, прибутковість туристичної галузі;

споживчий рівень — потреба в рекреаційних і туристичних послугах, купівельна спроможність населення, туристичні потоки;

трудова та інтелектуальний рівень — трудові ресурси, рівень освіти, якість людського капіталу.

Важливу роль для розвитку рекреації і туризму в регіоні та підвищення інвестиційної привабливості відіграє прийнята Програма розвитку туризму в Чернівецькій області на 2013–2015 роки, яку затвердила XIV сесія Чернівецької обласної ради. Метою Програми є створення конкурентоспроможного на національному та міжнародному ринках туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби мешканців області та її гостей, реалізація заходів, спрямованих на розвиток туристичної галузі, забезпечення умов для повноцінного функціонування суб'єктів туристичної діяльності, розширення мережі екскурсійно-туристичних маршрутів. Основні завдання Програми спрямовані на удосконалення системи державного регулювання туризму, покращання інфраструктури на транспортних шляхах і туристичних маршрутах області, створення умов для безперешкодного доступу осіб з обмеженими можливостями до туристичної інфраструктури тощо.

Отже, визначений туристичний потенціал області та прийнята Програма розвитку туризму в Чернівецькій області на 2013–2015 роки сприятимуть залученню внутрішніх та іноземних інвестицій у розбудову як спеціальної, так і загальної інфраструктури, створюючи при цьому нові робочі місця та посилюючи вплив на соціально-економічний розвиток регіону.

Зарубіжний досвід це підтверджує. Для прикладу, влада невеликого міста Гостинін (Польща), маючи рекреаційний стратегічний потенціал, створила спеціальний режим інвестування і тіль-

ки у 2010 р. у розбудову рекреаційного парку, бальнеологічних і туристичних закладів залучила 319 млн 900 тис. злотих (102,5 млн дол. США) [9, с. 719]. Тому на сьогодні ніхто не піддає сумніву той факт, що існує пропорційна залежність між інвестиційною привабливістю регіону та рівнем його стратегічного потенціалу.

Звичайно не можна оминати увагою і потенційні ризики у рекреаційно-туристичній діяльності як для інвестора — це вірогідність втрати капіталу або можливість недоотримання розрахункового прибутку, так і для певної території або держави в цілому.

Інтегральний ризик поєднує наступні складові:

економічний ризик пов'язаний з негативними тенденціями в економічному розвитку регіону;

фінансовий ризик (ступінь інфляції, ступінь збалансованості бюджетів, стійкість фінансової системи);

політичний ризик (вибори, зміна влади, розподіл політичних симпатій населення);

соціальний ризик (соціальна напруга викликана безробіттям, станом платоспроможності тощо);

законодавчий ризик (юридичні умови інвестування у рекреаційно-туристичну галузь, зміна нормативно-правової бази тощо);

екологічний ризик (перевищення антропогенного навантаження на рекреаційні території, високий рівень забруднення навколишнього середовища);

кримінальний ризик (рівень злочинності в регіоні, рейдерство тощо).

За нашими дослідженнями, для інвесторів головними є рекреаційно-туристичний потенціал регіону, рівень споживання рекреаційних і туристичних послуг, рівень трудового забезпечення, політичний і законодавчий ризик. Тобто інвесторів цікавить, в першу чергу, можливість використання рекреаційно-туристичних ресурсів, розширення надання (продажі) туристичних послуг і товарів і якість праці місцевого населення.

На основі визначення рекреаційно-туристичного потенціалу та потенційних ризиків пропонується рейтинг областей України, які можна розглядати в якості потенційних «полюсів росту» інвестиційної привабливості. Це:

перша група областей, де максимальні рекреаційно-туристичні можливості при мінімальних ризиках;

друга група областей, де середній рекреаційно-туристичний потенціал і помірні ризики;

третья група областей, де низький потенціал і високі ризики.

Чернівецька область входить в першу групу регіонів разом з Кримською АР, Львівською, Івано-Франківською та Закарпатською областями, де, як уже зазначалось, забезпеченість природними рекреаційними ресурсами набагато вища ніж у середньому по Україні.

Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України підтверджує тенденцію до концентрації потоків (як іноземного, так і вітчизняного походження) в економіку області, і зокрема, у розбудову туристичної інфраструктури. Тільки у 2011 р. на будівництво готелів і ресторанів інвестовано 35,4 млн грн, що більше у 6 разів порівняно з 2005 р. [10, с. 27].

Висновки. Аналіз природних рекреаційних ресурсів, культурно-історичної спадщини, загальної і спеціальної інфраструктури і встановлення таких елементів рекреаційно-туристичного потенціалу, як діяльність туроператорів і турагентів, будинків відпочинку й туристичних баз, санаторно-курортних об'єктів, анімаційних і ресторанных закладів, рівень інформатизації та рівень розвитку науки, споживчий, трудовий, інституційний і фінансовий рівень, сприяв визначенню конкурентних переваг Чернівецької області в залученні інвестицій у туристичну галузь.

На основі розгляду рекреаційно-туристичного потенціалу та потенційних ризиків запропоновано рейтинг областей України, які можна розглядати в якості потенційних «полюсів росту» інвестиційної привабливості, а також визначено місце Чернівецької області у даному рейтингу.

Отже, одним із основних чинників формування інвестиційної привабливості регіону для Чернівецької області є розвиток рекреації і туризму.

Список використаних джерел

1. Василенко В. Н. Спеціальний режим інвестування як інструмент переходного періода / В. Н. Василенко, О. А. Кратт // Економіст. — 2001. — № 6. — С. 45–51.
2. Карпінський Б. Про оцінку інвестиційної привабливості та ризики регіону / Б. Карпінський, І. Охаський // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Застосування статистичних методів (регіональний аспект). — Львів : ІРД НАН України, 1999. — Вип. X. — С. 38–42.
3. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика : підручник / Д. М. Стеченко. — К. : Вікар, 2006. — 396 с.

4. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. — К. : СП «Итем ЛТД» ; Ювайтед Лондон Трейд Лимитед, 1995. — 448 с.

5. Кифяк В. Ф. Організація туризму : навч. посібник / В. Ф. Кифяк. — Чернівці : Книги — XXI, 2008. — 343 с.

6. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія / Н. В. Фоменко. — К., 2007. — 311 с.

7. Руденко В. П. Географія природно-ресурсного потенціалу України / В. П. Руденко. — Київ — Чернівці : «К.-М. Академія» — «Зелена Буковина», 1999. — 567 с.

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1992 р. № 466 «Про затвердження Положення про Державний реєстр національного культурного надбання» : Зібрання постанов Уряду України. — 1992. — № 9. — Ст. 220.

9. Dzieje Gostynina od XI do XXI wieku /pod redakcia Barbaru Konarskiej-Pabiniak. — Gostynin, 2010. — 880 p.

10. Туризм та відпочинок в області : статистичний збірник. — Чернівці : Головне управління статистики у Чернівецькій області, 2012. — 78 с.

Стаття надійшла до редакції 17.01.2013 р.